

Voorwoord

Gijsbrecht van Amstel leefde rond 1300.

Hij was de belangrijkste man van de stad Amsterdam in die tijd.

Gijsbrecht was geliefd bij de bevolking van Amsterdam, maar hij had ook veel vijanden.

Die vijanden vielen zijn stad aan.

Natuurlijk hadden de Amsterdammers de poorten in de dikke muren gesloten.

De vijanden moesten wachten buiten de stadsmuren totdat de Amsterdammers honger zouden krijgen.

En naar buiten zouden komen.

Het verhaal van Gijsbrecht begint als de stad al een jaar lang belegerd wordt.

Over het toneelstuk ‘Gijsbrecht van Amstel’

Het toneelstuk ‘Gijsbrecht van Amstel’ is geschreven door Joost van den Vondel, in de 17de eeuw.

Dus ongeveer 300 jaar nadat Gijsbrecht leefde.

Het toneelstuk werd voor het eerst opgevoerd in 1638, in Amsterdam.

Er was toen net een nieuwe schouwburg gebouwd.

En het gemeentebestuur had aan Vondel gevraagd daar een toneelstuk voor te schrijven.

‘Gijsbrecht van Amstel’ was het eerste toneelstuk dat in de schouwburg werd opgevoerd.

Eeuwenlang is 'de Gijsbrecht' in diezelfde schouwburg opgevoerd.

Meestal op 1 januari en op de dagen daarna.

Het was een traditie, die pas in 1968 werd gestopt.

De Gijsbrecht was toen duizenden keren gespeeld.

Het is het meest opgevoerde toneelstuk in Nederland.

Over dit boek

Het is een beetje saai om een toneelstuk te lezen.

Daarom heb ik van het toneelstuk een 'gewoon' verhaal gemaakt.

Maar de indeling van mijn verhaal is wel zoals het toneelstuk van Vondel.

Vondel schreef een toneelstuk in vijf bedrijven.

Een bedrijf in een toneelstuk is als een hoofdstuk in een boek.

Ik heb dit verhaal daarom geschreven in vijf hoofdstukken.

Heel speciaal voor dit toneelstuk zijn de reien aan het eind van ieder bedrijf.

Een rei is een soort koor dat extra informatie geeft over het verhaal.

Die reien van Vondel zitten ook in dit verhaal.

Maar ze zijn wel veel korter dan bij Vondel!

Over de namen

In 'de Gijsbrecht' komen veel mannen voor die net zo heten als steden of dorpen:

Haarlem, Egmond, Haamstede, Abcoude enz.

Dat zijn allemaal edelmannen, die een stuk grond bezitten met die stad of dat dorp erop.

Diederik van Haarlem bezat dus de stad Haarlem en de grond om de stad heen.

Willem van Egmond bezat het dorp en het land rond Egmond.

Over Vondel

Vondel is de grootste dichter en toneelschrijver uit de Nederlandse geschiedenis.

Ook in zijn eigen tijd, de 17de eeuw, was hij beroemd.

Toch kon hij niet leven van zijn gedichten.

Hij had een winkeltje waar hij kousen verkocht in Amsterdam.

Amsterdam was in de 17de eeuw een rijke stad.

Veel mensen konden een gedicht laten maken voor een bruiloft of een begrafenis.

En veel mensen hadden tijd en geld om naar toneelstukken te gaan kijken. Vaak gingen die toneelstukken over onderwerpen uit het verleden (de Griekse en de Romeinse tijd of de riddertijd, zoals 'de Gijsbrecht').

Daarnaast speelden de verhalen uit de bijbel altijd een belangrijke rol. Vondel is van geloof gewisseld: eerst was hij doopsgezind, later katholiek. Omdat Amsterdam geen katholieke stad was, vonden de mensen dat niet leuk. Vondel moest van het gemeentebestuur bepaalde stukken uit 'de Gijsbrecht' dan ook 'minder katholiek' maken. Pas toen Vondel dat gedaan had, mocht het toneelstuk opgevoerd worden.

Over de spelling

Vondel leefde in de 17de eeuw en zijn manier van schrijven was dus 17de-eeuws.

Dat merk je bijvoorbeeld aan bepaalde woorden. Vaak wordt 'u' gebruikt in plaats van 'jij'. En je merkt het aan de spelling. Gijsbrecht van Amstel werd door Vondel gespeld als 'Gysbreght van Aemstel'. Ik heb het woordgebruik in 'de Gijsbrecht' een beetje moderner gemaakt, maar ook veel laten staan. Ik vond het leuk om de sfeer van de oude tijd op die manier weer te geven.

De spelling heb ik overal aangepast aan deze tijd. Dat heb ik gedaan omdat de oude spelling vaak lastig is om te lezen.

Augustus 2014,
Marian Hoefnagel

Hoofdstuk 1 (eerste bedrijf)

1 (in het kasteel van Gijsbrecht)

Gijsbrecht loopt zuchtend de hoge, stenen trappen op.
Dat doet hij iedere dag.

Iedere dag gaat hij de toren van zijn kasteel in.
Helemaal naar boven. Daar kan hij over de hoge
stadsmuren heen kijken. Daar kan hij goed zien hoe
het nu gaat met de soldaten buiten de stad.

Al een jaar lang kan Gijsbrecht zijn stad niet uit.
Al een jaar zitten ook alle inwoners van zijn stad
gevangen. De poorten van de stad zijn dicht.
Niemand kan Amsterdam uit en niemand kan
Amsterdam in.

Er is al een tijdje geen voedsel meer in de stad.
Iedereen heeft honger, want alle voorraden zijn op.
Het enige wat de Amsterdammers nog kunnen doen
is bidden. Iedere dag gaan zij naar de kerk.
Soms wel twee of drie keer op een dag.
Daar vragen zij aan God of hij wil helpen.
'Laat de soldaten weggaan, God', bidden de mensen.
'Laat de Kennemers en de Waterlanders zich
terugtrekken.'
Zij steken een kaars aan en buigen hun hoofd.
En ze hopen dat God hun gebeden heeft gehoord.

Ook Gijsbrecht doet dat iedere dag: hij gaat naar de kerk en bidt.
Maar tot nu toe heeft het niet geholpen.
De tenten van de Kennemers en de Waterlanders staan er nog steeds.
De Kennemers en de Waterlanders, die wél genoeg te eten hebben.
En die zich kunnen warmen bij grote vuren.
Want dat kunnen de arme Amsterdammers niet: zich warmen.
In de hele stad is geen takje meer te vinden om vuur mee te maken.
En daardoor is het ijskoud.

Gijsbrecht is nu bijna boven.
Hij hijgt van al die trappen; hij is oud geworden de laatste tijd. Hij maakt zich grote zorgen.
Hij weet dat de Kennemers en de Waterlanders woedend op hem zijn.
Zij willen hem vermoorden en zijn stad verwoesten.
Omdat zij denken dat Gijsbrecht geholpen heeft om *graaf* Floris de Vijfde te vermoorden.

‘Maar dat is niet waar’, mompelt Gijsbrecht.
‘Van Velzen, hij is de schuldige.
Hij heeft mij verteld dat Floris een slecht mens is.
Omdat Floris mijn nichtje, de mooie Machteld, heeft gegrepen.

Floris heeft haar zomaar verkracht!
Dat mag een man van adel niet doen.
Ik wilde Floris straffen, maar ik wilde hem niet doden.
En dat wilde Van Velzen juist wel!
Dat is ook wel te begrijpen: Machteld was de vrouw
van Van Velzen.
Maar nu word ik beschuldigd van moord, en dat heb
ik niet gedaan.'

Eindelijk staat Gijsbrecht bovenin zijn toren en kijkt
over de stadsmuren heen.
'Wat zie ik nu?', roept hij verbaasd uit.
'Zijn de legers weg? Hebben zij de strijd opgegeven?'
Waar hij ook kijkt: hij ziet nergens soldaten.
Er staan tenten en wagens, er liggen wapens.
Maar er is geen mens te zien.
Het is alsof de soldaten in paniek gevlucht zijn.

'O, dank u God!', zegt Gijsbrecht, terwijl de tranen
over zijn wangen stromen.
Hij gaat op zijn knieën zitten en vouwt zijn handen.
'Eindelijk, eindelijk heeft u medelijden gekregen
met mij en met al die arme Amsterdammers', zegt hij.
'Ik ben heel blij, God.'